

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ФАКУЛЬТЕТ *ФІЛОЛОГІЧНИЙ*  
КАФЕДРА *слов'янської філології*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декаан *Філологічного* факультету



*Г.В. Хом'як*

(ініціали та прізвище)

« 21 » серпня 2019 р.

***ІСТОРИЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ***

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки ***бакалавра***

(назва освітнього ступеня)

спеціальності ***035 Філологія***

(шифр, назва спеціальності)

Спеціалізація ***035.034 Слов'янські мови та літератури (переклад включно) –***

***перша – російська,***

Освітня програма ***Російська мова і зарубіжна література. Друга мова***

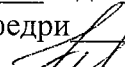
Укладач (Укладачі)

***Дука Л.І., кандидат філологічних наук, доцент***

Обговорено та ухвалено  
на засіданні кафедри ***слов'янської філології***

Протокол № 1 від “ 21 ” серпня 2019 р.

Завідувач кафедри

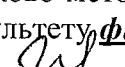
  
\_\_\_\_\_  
(ініціали, прізвище) ***І.Я. Павленко***  
(ініціали, прізвище)

Ухвалено науково-методичною радою  
факультету ***філологічного***

Протокол № 1 від “ 21 ” серпня 2019 р.

Голова науково-методичної ради

факультету ***філологічного***

  
\_\_\_\_\_  
(ініціали, прізвище) ***І.І. Ільченко***  
(ініціали, прізвище)

2019 рік

### 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни <b>денна форма навчання</b>
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <b><u>03 – «Гуманітарні науки»</u></b> (шифр і назва)	Цикл дисциплін професійної та практичної підготовки  <b>нормативна</b>
Розділів – 2	Спеціальність <b><u>035 Філологія</u></b>	Рік підготовки:  <b>3-й</b>
Загальна кількість годин – 120	Спеціалізація <b><u>035.034 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська.</u></b>  Освітня програма <b><u>Російська мова і зарубіжна література. Друга мова</u></b>	<b>5-й семестр</b>
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання:  аудиторних – 2 год.  самостійної роботи студента – 6	Рівень вищої освіти: <b>бакалаврський</b>	<b>Лекції</b> 14 год. <b>Практичні</b> 14 год. <b>Самостійна робота</b> 92 год. <b>Вид контролю:</b> залік

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни

**Метою** викладання навчальної дисципліни «Історія російської мови» є ознайомлення студентів з багатоміковою історією російської літературної мови у різні етапи, у різних стилях (типах), жанрах мови; з'ясування сутності, походження та етапів розвитку російської мови як вищої форми національної мови, надання фундаментальних теоретичних знань з історії утворення та розвитку фонетичної, граматичної та лексичної систем російської мови, а також навчання студентів аналізувати мовні особливості пам'яток писемності різних історичних періодів.

**Основними завданнями** вивчення дисципліни «Історія російської мови» є: ознайомитися з основними ознаками літературної мови та поняттям «літературна мова»; розглянути питання походження російської літературної мови, виходячи з робіт відомих істориків лінгвістики; ознайомитися з періодизацією російської літературної мови та показати зв'язок історії народу з формуванням і розвитком літературної мови; визначити специфіку російської літературної мови у донаціональній та національній періоди та представлені у писемних пам'ятках особливості фонетичної системи, граматичної будови та лексичного складу російської літературної мови у різні історичні періоди; представити хронологію фонетичних, граматичних та лексичних змін у російській літературній мові та з'ясувати причини й умови цих змін; знайти відмінності літературної мови у текстах пам'яток писемності та творах художньої літератури; з'ясувати значення російських письменників та поетів у процесі формування російської літературної мови.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

### **знати:**

- місце курсу в системі лінгвістичних дисциплін історичного плану;
- точки зору відомих вчених на проблему походження російської літературної мови;
- пам'ятки писемності, словники, граматики, твори письменників, які є об'єктами вивчення дисципліни;
- співвідношення і характер взаємодії елементів церковнослов'янської мови та живої народної мови;
- основні періоди розвитку літературної мови;
- ознаки літературної мови та її специфіку в донаціональній та національній період розвитку;
- значення відомих російських письменників та поетів в процесі формування російської літературної мови.
- історичні зміни, що відбулися протягом розвитку російської літературної мови.

**вміти:**

- перекладати сучасною мовою давньоруські тексти;
- аналізувати мовні та стилістичні особливості письмових текстів певних історичних періодів з метою вияву фонетичних та граматичних змін російської мови;
- характеризувати роль письменників, діячів культури у розвитку літературної мови;
- аналізувати розвиток граматичної думки у різні хронологічні періоди;
- визначати співвідносність книжних та народно-розмовних елементів у текстах різних періодів розвитку;
- досліджувати використання окремих пластів лексики у текстах різних стилів і жанрів;
- на основі фонетичних, граматичних, лексичних та стилістичних ознак текстів пам'яток писемності та творів художньої літератури встановлювати період їх написання та авторство.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **компетентностей**:

**Інтегральна компетентність**

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі лінгвістики в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

**Спеціальні (фахові, предметні) компетентності.**

1. Розуміння структури філологічної науки та її теоретичних основ.
2. Базові уявлення про мову як особливу знакову систему, її природу та функції, про генетичну і структурну типологію мов світу; фонетичний, лексичний, граматичний рівні мови.
3. Здатність демонструвати знання з історії російської мови.
4. Здатність аналізувати просторові (горизонтальні) та соціальні (вертикальні) різновиди історії російської мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.
5. Базові уявлення про загальні властивості лінгвістики літератури як мистецтва слова, про закони побудови художнього твору в історичному розвитку, особливості письменницької праці, літературні стилі та жанри, наукові методи і школи в мовознавстві.
6. Базові уявлення про основні тенденції розвитку історії російської літературної мови.
7. Системні знання про основні періоди розвитку російської мови від давнини до XXI століття, еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища.
8. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мови, що вивчаються, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному,

нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.

9. Розуміння сутності й соціального значення майбутньої професії, основних проблем дисциплін, що визначають русистику.
10. Професійні знання й уміння з мовознавства, літературознавства, фольклористики.
11. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів.
12. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.
13. Розуміння значення всіх підсистем мови для вироблення вмінь аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.
14. Здатність створювати усні й письмові тексти різних жанрів і стилів державною та російською мовами.
15. Розуміння комунікативної діяльності як реалізації функцій мови в різних суспільних сферах (жанрово-стильова диференціація мови).
16. Здатність здійснювати лінгвістичний та літературознавчий аналіз текстів різних історичних епох, стилів і жанрів.
17. Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мови.
18. Здатність до ведення ділової комунікації усно і письмово.
19. Здатність викладати російську мову та знати історичні етапи її розвитку у навчальних закладах.

**Міждисциплінарні зв'язки.** Курс «Історія російської мови» тісно пов'язаний з дисциплінами «Старослов'янська мова» та «Історична граматики російської мови». Безпосередньо цей курс пов'язаний з курсами «Сучасна російська мова», «Діалектологія російської мови», «Історія російської літератури», «Усна народна творчість» тощо та передбачає використання в подальшому при вивченні багатьох інших дисциплін професійної підготовки фахівця.

### 3. Програма навчальної дисципліни

#### *Розділ I. Русский язык донационального периода*

##### **Тема 1. *История русского литературного языка, его становление и изучение***

Становление «Истории русского литературного языка» как научной дисциплины. Предмет, цель и задачи курса «История русского литературного языка». Связь курса с другими лингвистическими дисциплинами.

Церковнославянская письменность в Болгарии и церковнославянский язык на Руси. Литературный язык и живая разговорная речь.

Периодизация истории русского литературного языка исследователями XIX и XX веков. Периодизация истории русского литературного языка современными учеными и лингвистами Московского университета.

##### **Тема 2. *Происхождение русского литературного языка***

Крещение Руси и проблемы образования древнерусского языка. Источники происхождения письменности на Руси. О связи древнерусского и церковнославянского языка в концепции И.И. Срезневского и других ученых. Концепция С.П. Обнорского о происхождении древнерусского литературного языка. Теория происхождения русского литературного языка В.В. Виноградова. Взгляды современных ученых на происхождение литературного языка.

##### **Тема 3. *Литературный язык древнерусской народности***

Стилистические разновидности древнерусского литературного языка. Книжно-славянский тип древнерусского литературного языка (церковная литература): «Слово о Законе и Благодати» митрополита Илариона (XI в.). Произведения Кирилла Туровского. Апокриф «Хождения игумена Даниила». «Толковая Палая».

Народно-литературный тип древнерусского литературного языка. Язык деловых памятников: язык «Русской правды», дарственных и договорных грамот. Язык и стиль светской повествовательной литературы: «Слово о полку Игореве» как образец древнерусской литературы. Языковая специфика «Слова...». Древнерусская летопись: «Повесть временных лет». Книжная, учительски-проповедническая литература: «Моление Даниила Заточника». «Поучения Владимира Мономаха».

#### *Розділ II. Литературный язык Московского государства.*

##### **Формирование русского литературного национального языка**

##### **Тема 4. *Литературный язык Московского государства XIV – XVI веков***

Формирование литературно-письменного языка московского периода. Переходный период в истории русского литературного языка. Развитие книгопечатания и его роль в стабилизации норм книжно-славянской грамматической системы. «Второе южнославянское влияние» в истории

русского литературного языка. Стиль «плетение словес». Дуализм языковых систем Московского государства XVI – XVII вв. Особенности народно-разговорного типа литературного языка.

**Тема 5. Начальный период формирования литературного языка русской нации (XVII век)**

Тенденции обновления состава русского литературного языка. «Русская грамматика» Генриха Лудольфа как оригинальный опыт систематического описания языка великорусской народности. Демократизация литературного языка в XVII в. Стилистическое новаторство Аввакума и его роль в формировании стилистической системы русского литературного языка. Признаки отличия донационального и национального периодов в истории русского литературного языка.

**Тема 6. Развитие русского литературного языка в эпоху Петра I (первая четверть XVIII века)**

Общая характеристика роли Петровской эпохи в истории развития русского литературного языка. «Славянороссийский язык» и «гражданское посредственное наречие» Петровской эпохи. Процессы заимствования в первой трети XVIII в. Стилистическая неупорядоченность языка Петровского времени.

**Тема 7. Ломоносовский период в истории русского литературного языка**

«Российская грамматика» М.В. Ломоносова и её роль в нормализации литературного языка. Теория трех стилей М.В. Ломоносова и ее значение. Языковые особенности высокого стиля. Языковые особенности низкого стиля. Вопрос о среднем стиле русского литературного языка. Дальнейшая судьба системы трех стилей. Новаторство М.В. Ломоносова в практике создания собственных произведений.

**Тема 8. Влияние писателей XVIII – XIX вв. на развитие русского литературного национального языка и основные тенденции его развития**

Узость теории трех стилей и формы ее преодоления в творчестве А.П. Сумарокова, Г.Р. Державина, Н.И. Новикова, А.Н. Радищева. Вклад Н.М. Карамзина в развитие русского литературного языка. Борьба против "нового слога" Н.М. Карамзина

Расширение функций народной речи в художественной литературе (декабристы, И.А. Крылов, А.С. Грибоедов). А.С. Пушкин – основоположник русского литературного языка эпохи нации.

Основные тенденции развития русского литературного языка во 2-ой половине XIX века. Орфоэпические, морфологические, синтаксические нормы современного русского литературного языка.

#### 4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усь ого	у тому числі			
л		пр.	лаб	СР	
1	2	3	4	5	6
<b>Розділ I. Русский язык донационального периода</b>					
<b>Тема 1.</b> История русского литературного языка, его становление и изучение	14	2	2	-	10
<b>Тема 2.</b> Происхождение русского литературного языка	18	2	2		14
<b>Тема 3.</b> Литературный язык древнерусской народности:	28	2	4	-	22
Разом за розділом 1	60	6	8		46
<b>Розділ II. Литературный язык Московского государства. Формирование русского литературного национального языка</b>					
<b>Тема 4.</b> Литературный язык Московского государства XIV – XVI веков	10	2	2		6
<b>Тема 5.</b> Начальный период формирования литературного языка русской нации (XVII век)	10	2	2		6
<b>Тема 6.</b> Развитие русского литературного языка в эпоху Петра 1 (первая четверть XVIII века)	20	2	-		18
<b>Тема 7.</b> Ломоносовский период в истории русского литературного языка	8	1	1		6
<b>Тема 8.</b> Влияние писателей XVIII – XIX вв. на развитие русского литературного национального языка и основные тенденции его развития	12	1	1		10
Разом за розділом 2	60	8	6		46
<b>Усього</b>	120	14	14		92

#### 5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<b>Тема 1.</b> История русского литературного языка, его становление и изучение	2
2	<b>Тема 2.</b> Происхождение русского литературного языка	2
3	<b>Тема 3.</b> Литературный язык древнерусской народности:	2
4	<b>Тема 4.</b> Литературный язык Московского государства XIV – XVI веков	2



5	<b>Тема 5. Начальный период формирования литературного языка русской нации (XVII век)</b>	2
6	<b>Тема 6. Развитие русского литературного языка в эпоху Петра I (первая четверть XVIII века)</b>	2
7	<b>Тема 7. Ломоносовский период в истории русского литературного языка</b>	1
8	<b>Тема 8. Влияние писателей XVIII – XIX вв. на развитие русского литературного национального языка и основные тенденции его развития</b>	1
	<b>Разом</b>	14

### 6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<b>Тема 1. История русского литературного языка, его становление и изучение</b>	2
2	<b>Тема 2. Происхождение русского литературного языка</b>	2
3	<b>Тема 3. Литературный язык древнерусской народности:</b>	4
4	<b>Тема 4. Литературный язык Московского государства XIV – XVI веков</b>	2
5	<b>Тема 5. Начальный период формирования литературного языка русской нации (XVII век)</b>	2
6	<b>Тема 6. Развитие русского литературного языка в эпоху Петра I (первая четверть XVIII века)</b>	-
7	<b>Тема 7. Ломоносовский период в истории русского литературного языка</b>	1
8	<b>Влияние писателей XVIII – XIX вв. на развитие русского литературного национального языка и основные тенденции его развития</b>	1
	<b>Разом</b>	14

### 7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<b>Тема 1. История русского литературного языка, его становление и изучение</b> Становление «Истории русского литературного языка» как научной дисциплины. Предмет, цель и задачи курса «История русского литературного языка». Связь курса с другими лингвистическими дисциплинами. Церковнославянская письменность в Болгарии и церковнославянский язык на Руси. Литературный язык и живая разговорная речь Периодизация истории русского литературного языка исследователями XIX и XX веков. Периодизация истории русского литературного языка современными учеными и лингвистами Московского университета	10
2	<b>Тема 2. Происхождение русского литературного языка</b> Крещение Руси и проблемы образования древнерусского	14

	<p>языка. Источники происхождения письменности на Руси. О связи древнерусского и церковнославянского языка в концепции И.И. Срезневского и других ученых. Концепция С.П. Обнорского о происхождении древнерусского литературного языка. Теория происхождения русского литературного языка В.В. Виноградова. Взгляды современных ученых на происхождение литературного языка</p>	
3	<p><b>Тема 3. Литературный язык древнерусской народности</b>          Стилистические разновидности древнерусского литературного языка. Книжно-славянский тип древнерусского литературного языка (церковная литература): «Слово о Законе и Благодати» митрополита Илариона (XI в.). Произведения Кирилла Туровского. Апокриф «Хождения игумена Даниила». «Толковая Палея».          Народно-литературный тип древнерусского литературного языка. Язык деловых памятников: язык «Русской правды», дарственных и договорных грамот. Язык и стиль светской повествовательной литературы: «Слово о полку Игореве» как образец древнерусской литературы. Языковая специфика «Слова о полку Игореве». Древнерусская летопись: «Повесть временных лет». Книжная, учительски-проповедническая литература: «Моление Даниила Заточника». «Поучения» Владимира Мономаха.</p>	22
4	<p><b>Тема 4. Литературный язык Московского государства XIV – XVI веков – язык великорусской народности</b>          Формирование литературно-письменного языка московского периода. Переходной период в истории русского литературного языка. Развитие книгопечатания и его роль в стабилизации норм книжно-славянской грамматической системы. «Второе южнославянское влияние» в истории русского литературного языка. Стиль «плетение словес». Дуализм языковых систем Московского государства XVI – XVII вв. Особенности народно-разговорного типа литературного языка</p>	6
5	<p><b>Тема 5. Начальный период формирования литературного языка русской нации (XVII век)</b>          Тенденции обновления состава русского литературного языка. «Русская грамматика» Генриха Лудольфа как оригинальный опыт систематического описания языка великорусской народности. Демократизация литературного языка в XVII в. Стилистическое новаторство Аввакума и его роль в формировании стилистической системы русского литературного языка. Признаки отличия донационального и национального периодов в истории русского литературного языка.</p>	6
6	<p><b>Тема 6. Развитие русского литературного языка в эпоху Петра I (первая четверть XVIII века)</b>          Общая характеристика роли Петровской эпохи в истории развития русского литературного языка. «Славянороссийский язык» и «гражданское посредственное наречие» Петровской эпохи. Процессы заимствования в первой трети XVIII в. Стилистическая неупорядоченность языка Петровского времени.</p>	18
7	<p><b>Тема 7. Ломоносовский период в истории русского литературного языка</b>          «Российская грамматика» М.В. Ломоносова и её роль в</p>	6

	нормализации литературного языка. Теория трех стилей М.В. Ломоносова и ее значение. Языковые особенности высокого стиля. Языковые особенности низкого стиля. Вопрос о среднем стиле русского литературного языка. Дальнейшая судьба системы трех стилей. Новаторство М.В.Ломоносова в практике создания собственных произведений	
8	<b>Тема 8. Влияние писателей XVIII – XIX вв. на развитие русского литературного национального языка и основные тенденции его развития</b> Узость теории трех стилей и формы ее преодоления в творчестве А.П. Сумарокова, Г.Р. Державина, Н.И. Новикова, А.Н. Радищева. Вклад Н.М.Карамзина в развитие русского литературного языка. Борьба против "нового слога" Н.М. Карамзина Расширение функций народной речи в художественной литературе (декабристы, И.А. Крылов, А.С. Грибоедов). А.С. Пушкин – основоположник русского литературного языка эпохи нации. Основные тенденции развития русского литературного языка во 2-ой половине XIX века. Орфоэпические, морфологические, синтаксические нормы современного русского литературного языка.	10
	<b>Разом</b>	92

## 8. Види контролю і система накопичення балів

Студенти денної форми можуть отримати таку кількість балів:

### У межах поточного контролю

**30 балів** – за засвоєння теоретичної бази (тестові завдання за теоретичним матеріалом лекції та практичного заняття);

**30 балів** – набуття практичних вмінь і навичок (завдання практичного змісту, що подаються до планів на практичне заняття, виконання практичної роботи на занятті за темою).

### У межах підсумкового контролю

**40 балів: 20 балів** – залік (бесіда по теорії курсу «Історія російської літературної мови»). Крім того, наявність підготовлених наукових тез - **10 балів**, виконання письмових завдань різного типу – **10 балів**.

### Критерії оцінювання:

*Усний контроль у вигляді індивідуального та фронтального опитування.*

За усну відповідь на занятті студент може отримати максимум **5 балів**. За доповнення та участь в обговоренні питань – максимум **3 бали**.

Відповідь на практичному занятті – максимум. **5 балів**.

**5 балів** ставиться, якщо студент виявив всебічні, системні й глибокі знання теоретичного матеріалу, вільно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв взаємозв'язок основних категорій і понять із заданої теми, володіє лінгвістичною термінологією, ґрунтовно засвоїв правила читання букв і буквосполучень зі старословянської мови, вміє використовувати загально відомі докази із самостійною правильною аргументацією, і, як наслідок, точно і переконливо аналізує історичні явища;

**4 бали** ставиться, коли студент дав правильну й вичерпну відповідь на поставлене запитання, при цьому показав високі знання понятійного апарату і наукових джерел, уміння використовувати загально відомі докази із самостійною правильною

аргументацією, достатньо засвоїв правила читання букв і буквосполучень старослов'янської мови, але у процесі читання іноді припускається незначних помилок у вимові; володіє лінгвістичною терміносистемою, має знання теоретичного матеріалу з теми, що вивчається, і, як наслідок, уміє аналізувати історичні явища, але при цьому може припускатися незначних помилок і сам виправити їх за умови корегуючих питань викладача.

**3 бали** отримує студент, якщо його знання є достатніми для засвоєння теми, але він не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, допускається неточностей та помилок, і не може їх проаналізувати та самостійно виправляти.

**2 бали** ставляться, якщо студент має поверхові знання з теми, що вивчається, не вміє навіть послідовно переказати теоретичний матеріал за підручником, дає неправильні відповіді на запитання викладача.

**1 бал** студент отримує, якщо він продемонстрував відсутність знань з теми практичного заняття, виявив значні прогалини в знаннях навчального матеріалу, не може відповісти на жодне запитання викладача.

*Письмовий контроль у вигляді контрольного тестування* за результатами вивчення матеріалу розділів оцінюється в максимум **10/7** балів: студент отримує бали в залежності від правильних відповідей (10 балів із 10 тестів до 1 розділу; 7 балів із 7 тестів до 2 розділу.)

*Поточне тестування за кожною темою* оцінюється максимум **1** бал, якщо студент дав відповідь на 5 питань із 10 тестів.

		Вид контрольного заходу / кількість контрольних заходів / кількість балів	Кількість контрольних заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1		Поточне тестування за кожною темою	8	1	8
2		Виконання практичного завдання до плану заняття та підготовка питань	7	5	35
3		Контрольне тестування за результатами вивчення матеріалу <i>Розділу I «Русский язык донационального периода»</i>	1	10	10
4		Контрольне тестування за результатами вивчення матеріалу <i>Розділу II «Литературный язык Московского государства. Формирование русского литературного национального языка»</i>	1	7	7
5	Підсумковий контроль	<b>Залік:</b> підсумковий контроль у вигляді теоретичного питання та виконання практичних завдань;	1	10	20
		Додаткові завдання: дослідження історичних текстів з російської мови XI – XVIII ст. (захист)	1	10	20
			<b>19</b>		<b>100</b>

### Розподіл балів, які отримують студенти

При вивченні курсу студент виконує такі види робіт: вивчення лекційного матеріалу, опрацювання матеріалу для відповідей на практичних заняттях, вивчення матеріалу для самостійної роботи, підготовка аналітичної довідки та написання поточної контрольної роботи за двома розділами.

Сумарна кількість балів, яку студент отримує при засвоєнні двох розділів за 100-бальною шкалою, визначає його підсумкову оцінку «зараховано» (100 – 60 балів), «не

зараховано» (з можливістю повторного складання / або з обов'язковим повторним курсом).  
Переведення оцінки в шкалу ECTS та національну шкалу здійснюється за схемою:

### Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою
		Екзамен
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)	

Після виконання програми курсу «Історія російської мови» студент може набрати максимальну кількість балів (**100**), яка складається з

1) поточного контролю, яке спрямоване на перевірку знань студента і здійснюється викладачем протягом семестру – **60 балів** – за сумою наступних результатів:

- поточного тестування за кожною темою (максимум **8 балів**),
- виконання практичного завдання до плану заняття та підготовка питань (максимум **35 балів**),
- контрольного тестування за результатами вивчення матеріалу розділу 1 *Русский язык донационального периода* (максимум **10 балів**);
- контрольне тестування за результатами вивчення матеріалу розділу 2 *Литературный язык Московского государства. Формирование русского литературного национального языка* (максимум **7 балів**);

2) підсумкового контролю (**заліку**) у вигляді теоретичного питання (максимум **10 балів**) та виконанні практичних завдань (максимум **10 балів**), який представлений у формі усного опитування (максимум **20 балів**) та захисту дослідження історичних текстів з російської мови XI – XVIII ст. (максимум **20 балів**).

**Допуск студента до підсумкового контролю (заліку) – 35 балів із 60 поточних.**

### НОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

**A високий (100 - 90):** Студент виявив всебічні, системні й глибокі знання навчального матеріалу і вміння вільно виконувати передбачені програмою завдання, засвоїв взаємозв'язок основних категорій і понять з історії російської мови, успішно захистив досліджений текст.

**B середній (89 - 82):** Студент дав правильну і вичерпну відповідь на поставлене запитання, при цьому показав високі знання понятійного апарату і наукових джерел, уміння використовувати загально відомі докази із самостійною правильною аргументацією, але не зовсім вдало захистив досліджений текст.

**С (81 – 74):** Знання студента є достатніми, він застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь при захисті. Допущені несуттєві неточності, помилки зміг самостійно виправити.

**Д достатній (73 – 64):** Студент виявив знання основного навчального матеріалу, відповів на поставлене запитання, допустив суттєві помилки, але продемонстрував здатність усунути ці помилки за допомогою викладача. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком.

**Е (63 - 60):** Студент відтворює основний навчальний матеріал з помилками й неточностями без відповідної аргументації та опустив помилки при розв'язанні практичних завдань.

**Ф початковий (59 – 35):** Студент дав неправильну відповідь на запитання, виявив значні прогалини в знаннях навчального матеріалу, не підготував жодного тексту для дослідження.

**Х (34 – 0):** Студент продемонстрував відсутність знань з курсу «Історія російської мови» та не спромігся захистити наукову роботу, не спромігся відповісти на жодне запитання викладача.

## 9. Рекомендована література

### Основна:

1. Горшков А.И. История русского литературного языка. Москва : Высшая школа, 1969. 363с.
2. Ерофеева И.В. История русского литературного языка: конспект лекций. Казань : Институт филологии и межкультурной коммуникации, 2004. 149 с.
3. Ларин Б.А. Лекции по истории русского литературного языка (X – сер. XVIII в). Москва : ФЛИНТА, 2005. 316 с.
4. Камчатнов А.М. История русского литературного языка: XI – первая половина XIX века. Москва : Высшая школа, 2005. 403 с.
5. Ковалевская Е.Г. История русского литературного языка. Санкт-Петербург, Ставрополь : Изд-во СГУ, 2012. 384 с.
6. Кожин А.Н. Литературный язык допушкинской России. Москва : Русский язык, 1981. 187с
7. Колесов В.В. Древнерусский литературный язык. Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1975. 243 с.
8. Сергеева Е.В. История русского литературного языка : учебн. пособие Москва : ФЛИНТА: Наука, 2013. 272 с.
9. Успенский Б.А. История русского литературного языка (XI – XVII вв.). Москва : Высшая школа, 2002. 287 с.
10. Шкляревский Г.И. История русского литературного языка. Цикл лекций. Советский период. Харьков : Вища школа, 1984. 117 с.

### Додаткова:

1. Будде Е.Ф. Очерк истории современного литературного русского языка (XVII – XIX век). Москва : Просвещение, 2005. 185 с.
2. Горшков А.И. Теория и история русского литературного языка. Москва : Высшая школа, 1984. 405 с.
3. Горшков А.И. Язык предпушкинской прозы. Москва : Просвещение, 1982. 172 с.
4. Виноградов В.В. Значение Пушкина в истории русского литературного языка. *Русская речь*. 1990. № 3 – 6. С. 3 – 86.
5. Виноградов В.В. Очерки по истории русского литературного языка XVII – XIX веков. Москва : Просвещение, 1982. 210 с.
6. Виноградов В.В. Основные проблемы изучения образования и развития древнерусского литературного языка. *Избранные труды: История русского литературного языка*. Москва, 1978. С. 17 – 56.
7. Винокур Г.О. Наследство XVIII века в стихотворном языке Пушкин: О языке художественной литературы. Москва : Просвещение, 1991. С. 111 – 146.
8. Вомперский В.П. «Российская грамматика» М.В. Ломоносова. *Русская речь*. 1986. № 6. С. 44 – 56.
9. Зализняк А.А. «Слово о полку Игореве»: взгляд лингвиста. Москва : Просвещение, 2007. 128 с.
10. Козырев В.А. Словарный состав «Слова о полку Игореве» и лексика современных русских народных говоров. *ТОДРЛ*. Т. 31. Ленинград, 1976. 286 с.
11. Кожин А.Н. Хрестоматия по истории русского литературного языка. Москва : Высшая школа, 1974. 587 с.
12. Колесов В.В. Древняя Русь: наследие в слове. Мир человека. Санкт-Петербург : Наука, 2000. 189 с.
13. Обнорский С.П. Происхождение русского литературного языка старейшей поры. *Избранные работы по русскому языку*. Москва : Просвещение, 1960. С. 17 – 119.
14. Ремнева М.Л. Пути развития русского литературного языка XI – XVII вв. Москва : Высшая школа, 2003. 287 с.

15. Толстой Н.И. История и структура славянских литературных языков. Москва : Просвещение, 1988. 316 с.
16. Толстой Н.И. О древнеславянском литературном языке как общем литературном языке южных и восточных славян. *Вопросы языкознания*. 1961. № 1. С. 101 – 132.
17. Хабургаев Г.А. «Средний штиль» М.В. Ломоносова в контексте истории русского литературного языка. *Вопросы языкознания*. 1983. № 3. С. 232 – 241.
- 18.

#### Словники

1. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 1 – 4. Москва : Флинта-Наука, 2005.
2. Словарь церковнославянского и русского языка. Санкт-Петербург, 1847.
3. Словарь русского языка XI – XVII вв. Т. 1 – 29. Москва, 1975 – 2011.
4. Словарь русского языка XVIII в. – Т. 1 – 19. – Л., 1985. – СПб., 2011.
5. Словарь русского языка, составленный Вторым отделением имп. Академии наук. Санкт-Петербург, 1891 – 1916. (Словарь Грота).
6. Срезневский И.И. Материалы для словаря древнерусского языка. Т. 1 – 3. Санкт-Петербург, 1893 – 1903.
7. Энциклопедия «Слова о полку Игореве». Санкт-Петербург: Наука, 1995. 237 с.

#### Интернет-ресурсы

1. Словарь Академии Российской по азбучному списку. Т. 1 – 6. Сайт «Руниверс» URL: <http://www.runivers.ru/lib/book> (дата обращения: 21.09.2019).

Погоджено

з навчальним відділом

*Ольга Шинкаренко О. В.*  
«30» вересня 2019 р.